

Ivana Maksić

NEPOSLUŠNIM NABORIMA I KRIVINAMA

(Bojan Marković: *Pećina, iznutra*, Kontrast izdavaštvo, Beograd, 2025)

Pećina Bojana Markovića sačinjena je od jezičkih nabora i prevoja mišljenja koji vijugaju u *neposlušnim krivinama*, granajući se u tri glavna toka, ispresecana izdašnim podzemnim brzacima i zaslepljujućim fluorescencijama. Proizvodeći više jezika u jednom jeziku, Marković potvrđuje umetničke kreacije kao oblike želje pobunjeničkog i samosvojnog režima značenja i označavanja, vodeći nas do samog bila čudne jeze jezika.

Sasvim telesna i melodična, svedena na šum, gest, puko nemo prisustvo, čulni nagoveštaj, *pećina* je velika pulsirajuća materica, puteni slani dom haringi, *oslepelih riba željnih mresta*, slomljenih škrga, majka nemani i *strmoglavljenih vodopada*. Otvorom sapeta u jedno O, *modricama što ulaze u obodren osmeh* dekorisana, ona je krčag, amfora, karlični kop uglja, pehar koji skuplja *dah praha kamomile, hladno zelje, dlaku od krupnog veptra, zečice iz kavezića, lizalice nesigurnosti, ružno zgužvan ožiljak*. Iako naizgled pasivno, pa i po kazni, sve u sebe prima i upija, *pećina* nije *kontejner* sirovih materija, repetitivnih nagon-skih radnji, niti neartikuliranih misli. Njen poziv na simboličko osvajanje/potčinjavanje višeznačan je, višeslojan i subverzivan.

Jedna od tematskih iskrsavajućih niti ponornica krajnje je estetizovan užitak prikazan kroz prizmu *BDSM* praksi i njenih pojedinačnih činova. Doslovno seksualno odi-gravanje nije svedeno samo na uprizorene varijacije *vezivanja*, *preoblačenja*, *odmrzavanja gubice*, *biranja maziva*, *vrelog vrbovog pruta* i *uz kožu slepljene lateks-njive*, već je metafora društvenih odnosa u kojima rob (mazohista), jednako perverzno kao i njegov gospodar, izvlači vrednost (užitak) iz vlastitog poniženja i eksploatacije. Jezikom ove zbirke rečeno, rob *ne želi vlast nad sobom*. Tako se večno održava ravnoteža poretka u kojem Sve što se radi, radi da bi / klonulo, da bi se u moći i klonuću / uporedo u kontrastu pokazalo, / istovremeno.

Budući da je, iako svedena na gotovo mehaničku predvidivost, za razliku od drugih seksualnih praksi ili vidova nasilja, ova apsolutno i uvek *konsenzualna*, tretiranjem pregovaranja kao preduslovom ili probom nužnom za bezbednost učesnika, u njoj reč (drugog) održava vrhovnu moć kojom se obezbeđuje od neželjenog povređivanja i time čuva *granica*. Jedno telo se drugom telu svojevolejno predaje kao objekat. S druge strane, upravo simptomatičan izostanak *granice* u dominantnoj ideološkoj matrici i dru-

štveno-ekonomskim odnosima uzrok je mnogih individualnih kliničkih i političkih patologija.

Pristani na sve što od tebe tražim.

To će me konstituisati.

To će te konstituisati.

[...]

Teško je pristati na sve što od tebe

tražim, ali to je jedini način da budem

vlasništvo tvoje i da bude volja tvoja.

*

Izrazito uspela fotografska „ilustracija” pomenutog odsustva granice koja otvara knjigu upečatljiva je paradigma pomenutog kapitalističkog narativa. Na samom početku, dakle, pre samog teksta, pa i sadržaja *Pećine, iznutra*, vidimo upravo jednu pećinu, iznutra. U izvesnom smislu, reč je o perverznom vrhuncu komodifikacije i pripitomljavanja prirode, datim na primeru mediteranske kuće za odmor dizajnerke nakita Frančeske Amfiteatrof, projektovane unutar stvarne pećine u zaštićenom području italijanskog arhipelaga Pontinskih ostrva.

Zagonetna i neodgonetljiva, pećina je naša prva kolektivna postojbina, mesto senki i skrivanja, jedva pronađeno utočište i zaštita, ali i mesto glasova, pevanja, prorokovanja, mesto konačne pobede duha, prvog plamena, tamo gde je prevlast zbilje izgubila bitku nad snovima, iluzijama, drhturavom veštinom izražavanja. Mesto nekadašnjeg rađanja kolektiviteta, ali i prapočetaka same umetnosti, obitavalište proročica i bogova, sada je mesto luksuznog ogoljavanja bezobrazno bezobalnog individualnog bogatstva, drskog prelivanja profita koji ne poznaje granice, baš kao što svodovi pećinske stene stare desetina hiljada godina ne trpe prave uglove ni linije. Ulaz u ovu pećinu simbolični je pogled u zjapeću kaljugu permisivnosti vladajućeg poretka: parodiranje ličnim užitkom simptom je opšteg anesteziiranja želje i smisla, dok je Drugi sveden na voajerski pogled samo prigodan šraf perpetuiranja društvenog ugovora lišenog zakona. Na ovom mestu i u ovoj tački govor postaje suvišan odblesak tautologija, a jezik biva izjednačen s tekstualnim uratcima veštačke inteligencije koja unedogled generiše članke nalik ovom konkretnom blaziranom intervjuu laskave pohvale preduzetništvu iz *Financial Times*-a. Mogućnost intervencije, odnosno *razlike*, uvodi upravo poezija.

Dajući mesto u tekstu onome što je u potpunosti prebrisano sa slike koja glorifikuje individualno pregnuće čiji je materijalni korelat pećina (priroda) svedena na estetizovani objekat – puki privatni posed nekretnine „iznajmljen” kamerama foto-reportera i oku posmatrača/čitalaca – autor uvodi umesto njenog (Frančeskinog) govora, *Balkance neimare*, kao i iskopan *pehar* ili *urnu nekog slavnog imena* – *zasigurno pesnika*. Poigravajući se s navodnicima, prethodno doslovno prevodeći rečenice iz pomenutog intervjuja, sažete samodovoljne opise prostorija njene dvadesetprvovekovne pećine, svodova, kuhinje i svetlarnika, i dopunjujući ih simboličnim činom ponovnog smeštanja u vidno polje

ljudskog i umetničkog rada, dešava se neočekivana transformacija. Apsolutno marginalizovan, prezren i devalviran fizički i umetnički rad svojim naknadnim ironičnim iskršavanjem u bezlične redove teksta dijalektički uvodi radikalan rez, pomaljujući istinitost jednog iskaza, koji se dalje motivski račva tekstualnim rukavcima.

Umesto kulta individualizma koji preti da kultiviše i kolonizuje čak i najdublje slojeve naše podsvesti, ne dopuštajući nikakvo iskliznuće u polje nepoznatog, dokolice ili drugačijeg poimanja vremena koje nije opsesivno premreženo nizom planova i aktivnosti, umesto parodiranja takvim *pećinama* puke raspoloživosti resursa, Bojan Marković nam izlaže mogućnost upuštanja u sagledavanje jedne druge *pećine*, *iznutra* koja, nasuprot dobrovoljnom nuđenju svog poseda, svoje intime i sebe kao objekta, vodi suštinskoj individuaciji, singularnosti i subjektivizaciji. Tu se ujedno krije i glavna linija demarkacije između fetišizirane sterilne estetizacije vlasničkih odnosa i oblika i pesničkog stvaralačkog čina koji nikad ne kontroliše ishod, imaginativni uvid, niti čitalačku interpretaciju, odnosno *aranžman pravca*. To polje rizika kapital ne poznaje, niti želi da otvara. Javno dobro, pa čak ni kad obitava u sferama duha, ne postoji u raljama tržišne logike, ukoliko ne može da se naplati, izmuze, brendira, komercijalizuje ili uknjiži.

*I dok je voćnjak povrh sazrevanja ličio
na uzavreli rakijski leš – sve se
uknjižavalo u vrednu knjigu straha.*

*

U središnjem odeljku knjige u kojem se, uz obilje autopoetičkih ali i parodijskih i autoironičnih signala, dalje razrađuje ova kvalitativna *razlika*, suptilno se preispituje pogled na pećinu kroz pitanje same predstavljivosti i granice jezika jer *nema u rečima morala i nikakve skrivene moći nema*.

Nasuprot okamenjenosti predmeta i pećine kao dopadljivog luksuznog objekta, jazbina pesništva ništa ne obećava. Umetnički čin, čak i kad za rezultat ima nešto što poziva i privlači pažnju, nikad izravno ne garantuje *dopadanje* i nije lišen unutrašnjih napetosti i paradoksa. Spoznaja ili prepoznavanje nastaje kroz susret sa datim delom i s kapacitetima treperenja vlastitog unutrašnjeg sveta i isključivi je plod te ničim dokraja neprilicene razmene.

*iako pećine kažu doći, treba da
znaš da se tako ne ulazi u dopadanje*

Treća knjiga Bojana Markovića, uprkos važnim iskoracima, ostaje umnogome poetički dosledna svojim prethodnicama, istrajno i umetnički vešto oblikujući jedno *grozničavo carstvo* koje ostaje imuno na književno-teorijska apriorna interpretiranja i čitalački horizont očekivanja. Iako nam zavodljivo upućuje poziv na razlistavanje svog minuciozno komponovanog totaliteta *iznutra*, ovaj autentični pesnički imaginarijum, bremenit filozofskim, čulnim i čisto estetskim stalaktitima, ipak ostaje tumačenjima nepodat-

no salo teksta, vično obavezujućem značenju / kao žmurač slabo skrivenom detetu. Opiranje tumačenju *deluje* kao stalan poziv na novo interpretacijsko saučesništvo, u sud usudom zatvorenost, natrag, u pećinu, ne kao otklon, već kao garant lepote, smisla i umetničke istine.